

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ
Hallitussihteeri
Anne Vänskä

Muistio
8.11.2024

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN ASETUS PORONHOITAJIEN SIJAISAVUN ENIMMÄISMÄÄRÄSTÄ VUONNA 2025

Esityksen pääasiallinen sisältö

Esitettävällä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella vahvistettaisiin kalenterivuoden 2025 aikana korvattavien poronhoitajien sijaisaputuntien enimmäismääräksi 157 tuntia poronhoitajaa kohti. Enimmäistuntimäärä vahvistettaisiin huomioiden vuonna 2025 käytettävissä oleva määräraha.

Asetus ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2025 ja se olisi voimassa 31 päivään joulukuuta 2025.

1 Asian tausta

Poronhoitajien sijaisavusta annetun lain (1238/2014) (jäljempänä *sijaisapulaki*) 1 §:n 1 momentin mukaan poronhoitajan itselleen järjestämästä sijaisavusta aiheutuneita kustannuksia korvataan valtion talousarviossa osoitetun määrärahan rajoissa.

Sijaisapulain 4 §:n mukaan poronhoitaja voi saada sijaisapulaissa tarkoitettua sijaisapua, eli itselleen järjestäänsä sijaisapua, jos sijaisavun tarve johtuu poronhoitajan sairauden tai tapaturman aiheuttamasta työkyvyttömyydestä. Sijaisavusta aiheutuneita kustannuksia voidaan korvata vain, jos sijaisapua on käytetty sijaisapulain 5 §:ssä tarkoitettujen poronhoitotöiden hoitamiseen.

Sijaisapulain 8 §:n mukaan korvaus on enintään 17 euroa tunnilta ja korvausta ei makseta arvonlisäveron osuuteen. Korvauksen euromäärä 17 euroa vastasi vuoden 2015 palkkakertoimen tasoa. Korvauksen euromäärä tarkistetaan vuosittain tammikuun alusta työntekijän eläkelain (395/2006) 96 §:n 1 momentissa tarkoitettulla palkkakertoimella. Sijaisapulain toimeenpanosta vastaa Maatalousyrittäjien eläkelaitos (jäljempänä *Mela*).

2 Asetuksenantovaltuus

Sijaisapulain 7 §:n mukaan kalenterivuoden aikana korvattavien sijaisaputuntien enimmäismäärä poronhoitajaa kohden vahvistetaan sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella edellisen kalenterivuoden loppuun mennessä. Enimmäistuntimäärä vahvistetaan huomioiden kunakin vuonna käytettävissä oleva määräraha.

3 Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä yhteistyössä Melan kanssa. Esityksen valmistelun aikana ei järjestetty lausuntokierrosta asian teknisen luonteen vuoksi. Esityksestä pyydettiin kuitenkin valtiovarainministeriön lausunto. Valtiovarainministeriöllä ei ollut esityksestä lausuttavaa.

4 Nykytila ja keskeiset ehdotukset

Sijaisavusta aiheutuneita kustannuksia korvataan valtion talousarviossa osoitetun määrärahan rajoissa ja sijaisavun enimmäistuntimäärä vahvistetaan huomioiden kunakin vuonna käytettävissä oleva määräraha. Sijaisapulain voimassa ollessa sijaisavun enimmäistuntimäärä on ollut seuraava:

- v. 2015 150 h
- v. 2016 170 h
- v. 2017 200 h
- v. 2018 200 h
- v. 2019 200 h
- v. 2020 120 h => 200 h (muutos tuli voimaan 5.11.2020)
- v. 2021 180 h => 200 h (muutos tuli voimaan 26.8.2021)

v. 2022 200 h
 v. 2023 150 h => 175 h (muutos tuli voimaan 6.11.2023)
 v. 2024 130 h => 200 h (muutos tuli voimaan 1.10.2024)

Sijaisapujärjestelmän määrärahatilanne on vaihdellut eri vuosina. Heikosta määrärahatilanteesta johtuen sijaisavun enimmäismäärä vuodelle 2020 ja vuodelle 2021 säädettiin aluksi sosiaali- ja terveysministeriön asetuksilla tavanomaista 200 tunnin tasoa alhaisemmaksi (vuodelle 2020 120 h ja vuodelle 2021 180 h). Myöhemmin määrärahatilanteen korjaannuttua sosiaali- ja terveysministeriön asetukset vuosille 2020 ja 2021 voitiin muuttaa ja sijaisavun enimmäismäärän taso voitiin palauttaa kumpanakin vuonna 200 tunnin tasolle.

Joulukuussa 2021 sijaisapujärjestelmän määrärahatilanne oli jälleen tasapainossa, joten sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella säädettiin vuoden 2022 sijaisavun enimmäismääräksi tavanomaiset 200 tuntia poronhoitajaa kohti.

Vuoden 2022 aikana sijaisapujärjestelmän määrärahatilanteen arvioitiin kuitenkin heikentyvän uudelleen. Vuoden 2022 määrärahatilannetta vahvistettiin vuoden 2022 aikana lisätalousarviolla. Silti sijaisapujärjestelmän määrärahatilanteen arvioitiin pysyvän heikkona palvelun käytön lisääntymisen johdosta. Näin ollen joulukuussa 2022 säädettiin sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella vuoden 2023 sijaisavun enimmäismääräksi 150 tuntia.

Sosiaali- ja terveysministeriö haki lisämäärärahaa sijaisapujärjestelmään lisätalousarviosta vuoden 2023 aikana, mutta lisämäärärahaa ei myönnetty. Vuoden 2023 sosiaali- ja terveysministeriön asetusta voitiin kuitenkin muuttaa ja sijaisavun enimmäismäärän taso nostaa 175 tuntiin, koska vuonna 2022 käytetyn sijaisavun kustannuksiin käytettävissä ollutta määrärahaa jäi käyttämättä. Säästö saatiin käyttää vuoden 2023 sijaisavun kustannuksiin sijaisapulain 16.3 §:n nojalla.

Joulukuussa 2023 arvioitiin, että sijaisapujärjestelmän määrärahatilanne pysyy edelleen heikkona palvelun käytön lisääntymisen johdosta. Tästä syystä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella vahvistettiin kalenterivuoden 2024 aikana korvattavien sijaisaputuntien enimmäismääräksi 130 tuntia poronhoitajaa kohti. Vuoden 2024 sosiaali- ja terveysministeriön asetusta voitiin kuitenkin myöhemmin muuttaa ja sijaisavun enimmäismäärän taso nostaa 200 tuntiin, koska vuonna 2023 käytetyn sijaisavun kustannuksiin käytettävissä ollutta määrärahaa jäi käyttämättä. Säästö saatiin käyttää vuoden 2024 sijaisavun kustannuksiin sijaisapulain 16.3 §:n nojalla.

Sijaisapujärjestelmän määrärahatilanteen arvioidaan pysyvän heikkona palvelun käytön lisääntymisen johdosta myös jatkossa. Tämä vaikuttaa vuodelle 2025 vahvistettavaan sijaisavun enimmäistuntimäärään.

Esitettävällä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella vahvistettaisiin kalenterivuoden 2025 aikana korvattavien poronhoitajien sijaisaputuntien enimmäismääräksi 157 tuntia poronhoitajaa kohti.

5 Taloudelliset vaikutukset

Valtion vuoden 2025 talousarvion momentille 33.80.42 (valtion korvaus poronhoitajien sijaisavun kustannuksiin) on varattu 500 000 euron suuruinen kahden vuoden siirtomääräraha (ennakko).

Melan arvion mukaan vuoden 2024 määrärahasta siirtyisi noin 26 941 euroa käytettäväksi vuoden 2025 sijaisapuihin. Vuoden 2025 aikana toteutuvien sijaisapujen kustannusten kattamiseen olisi siten tosiasiallisesti käytettävissä määrärahaa yhteensä 526 941 euroa.

Mela on ehdottanut, että sijaisavun enimmäismääräksi vuonna 2025 vahvistettaisiin 157 sijaisaputuntia poronhoitajaa kohti. Mela on arvioinut, että 157 sijaisaputuntien enimmäismäärällä vuoden 2025 sijaisapukustannukset olisivat noin 499 933,90 euroa. Melan ehdotus on tehty siten, että vuodelle 2025 osoitettu määräraha (500 000 euroa) riittäisi vuoden 2025 aikana toteutuvien sijaisapujen kustannusten kattamiseen. Jos palvelujen käytön määrä kuitenkin kasvaisi vuoden 2025 aikana ennakoimattomasti, vuoden 2024 määrärahasta

vuodelle 2025 todennäköisesti siirtyvä määräraha (noin 26 941 euroa) turvaisi kustannusten kattamista sellaisessa tilanteessa.

Poronhoitajien sijaisapujärjestelmän kustannusten tasoon vaikuttavat sijaisavun enimmäistuntimäärän ohella kustannuskorvauksen (€/h) tason vuosittainen nosto palkkakertoimella, sijaisavun käyttäjämäärä sekä se, kuinka monta sijaisaputuntia kukin käyttäjä keskimäärin käyttää per henkilö vuoden aikana (käyttöaste).

Kustannuskorvauksen taso nousee vuoden 2025 alussa 0,45 eurolla, jolloin uusi kustannuskorvaus on 20,87 (€/h) (enimmäiskorvaus). Lisäksi sijaisavun käyttäjien määrä on viime vuosina noussut ja nousukäyrä jatkuu. Myös sijaisavun käyttöaste, eli palveluiden käytön määrä poronhoitajaa kohden, on ollut yleensä nousussa. Käyttöaste on kuitenkin tilapäisesti laskenut sellaisina vuosina, jolloin sijaisapujärjestelmässä on ollut vähemmän määrärahaa ja sijaisaputuntien enimmäismäärä on säädetty vakiintunutta 200 tunnin tasoa matalammalle tasolle.

Melan arvion mukaan sijaisavun käyttäjien määrä lisääntyy noin 4,5 % vuonna 2024 vuoteen 2023 verrattuna ja noin 4,3 % vuonna 2025 vuoteen 2024 verrattuna. Sijaisavun käyttöasteen, eli palveluiden käytön määrän per poronhoitaja, arvioidaan kuitenkin laskevan vuonna 2025 vuoteen 2024 verrattuna noin 8,6 %. Tämä johtuisi siitä, että sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voitaisiin vahvistaa vuonna 2025 korvattavien sijaisaputuntien enimmäismääräksi vain 157 h, mikä on vähemmän kuin vuodeksi 2024 lopulta vahvistettiin muutosasetuksella syksyllä 2024 (200 h).

Seuraavassa taulukossa esitetään sijaisavun kustannuksiin tosiasiallisesti käytettävissä oleva määräraha sekä sijaisavun (toteutuneet / hallinto-oikeudessa avoinna olevat / arvioidut) kustannukset vuosina 2022, 2023, 2024 ja 2025.

Taulukko*

Vuosi	Toteutunut 2022	Toteutunut 2023	Arvio 2024	Arvio 2025
TULOT				
Tosiasiallinen määrärahasäästö tai -vaje edellisten vuosien sijaisapujen korvaamisen jälkeen	58 989,88	50 300,88	vähintään 89 898,85	vähintään 26 940,67
STM:lle palautettu, ei enää siirtyvä määräraha				
Kuluvan vuoden sijaisapuihin myönnetty määräraha	400 000 + 20 000 = 420 000	450 000	450 000	500 000
Tosiasiallisesti käytettävissä oleva määräraha	478 989,88	500 300,88	vähintään 539 898,85	vähintään 526 940,67
MENOT				
Enimmäistuntimäärä	200	150 => 175	130 => 200	157
Enimmäiskorvaus (€/h)	18,72** (käytännössä toteutunut korvaus voi jäädä alle mainitun)	19,43** (käytännössä toteutunut korvaus voi jäädä alle mainitun)	20,42** (käytännössä toteutunut korvaus voi jäädä alle mainitun)	20,87** (käytännössä toteutunut korvaus voi jäädä alle mainitun)
Korvatut sijaisaputunnit yhteensä	22 936	21 023	25 120,38	23 954,67

Vuosi	Toteutunut 2022	Toteutunut 2023	Arvio 2024	Arvio 2025
Sijaisavun käyttäjiä (hlö)	168	176	184	192
Käytetty sijaisaputuntien määrä keskimäärin / hlö	136,52	119,45	136,52	124,76
Kustannukset (€)	-428 689,00	-407 934,42	-512 958,18	-499 933,90
Tilapäinen määrärahasäästö tai -vaje	50 300,88	92 366,46	vähintään 26 940,67	vähintään 27 006,77
Hallinto-oikeudessa avoinna kustannuksia		-2 467,61		
Tosiasiallinen määrä-rahassäästö tai -vaje	50 300,88	vähintään 89 898,85	vähintään 26 940,67	vähintään 27 006,77

* Desimaalien pyöristykset aiheuttavat taulukossa epätarkkuuksia.

** Sijaisapulain 8 §:n mukaan korvaus oli 17 euroa tunnilta vuonna 2015 ja se vastasi vuoden 2015 palkkakertoimen tasoa. Vuoden 2015 palkkakerroin oli 1,363. Korvauksen euromäärä tarkistetaan vuosittain palkkakertoimella. Vuoden 2022 palkkakerroin oli 1,501, vuoden 2023 palkkakerroin oli 1,558, vuoden 2024 palkkakerroin on 1,637 ja vuoden 2025 palkkakerroin on 1,673.

Sijaisapulain 7 §:n mukaan kalenterivuoden aikana korvattavien sijaisaputuntien enimmäismäärä poronhoitajaa kohden vahvistetaan huomioiden kunakin vuonna käytettävissä oleva määräraha.

Melan ehdottaman 157 sijaisaputuntin enimmäismäärällä vuoden 2025 arvioidut sijaisapukustannukset olisivat noin 499 933,90 euroa. Valtion vuoden 2025 talousarvion momentille 33.80.42 varattu 500 000 euron suuruinen määräraha riittäisi siten kattamaan nämä kustannukset.

On mahdollista, että vuoden 2025 aikana sosiaali- ja terveysministeriön asetusta muutettaisiin ja enimmäistuntimäärä korotettaisiin vakiintuneelle 200 tunnin tasolle. Tämä kuitenkin edellyttäisi, että vuoden 2025 aikana saataisiin lisää määrärahaa sijaisapujärjestelmään vuodelle 2025.

6 Voimaantulo

Asetus ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2025 ja se olisi voimassa 31 päivään joulukuuta 2025.

Esitys

Esitetään, että sosiaali- ja terveysministeriö antaa asetuksen, jolla sijaisapulain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettun sijaisavun enimmäismääräksi vuonna 2025 vahvistettaisiin 157 sijaisaputuntia poronhoitajaa kohti.

Lisäksi esitetään, että sosiaali- ja terveysministeriö päättää, että asetus julkaistaan säädöskokoelmassa myös inarinsaamen-, koltansaamen- ja pohjoissaamenkielisinä käännöksinä.